

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Kazakistan ve Enerji Politikaları: Türkiye'deki Lisansüstü Tezlerin Karşılaştırmalı Analizi

Kazakhstan and Energy Policies: A Comparative Analysis of Graduate Theses in Türkiye

Dilşad Kuveloğlu

Dr., Bağımsız Araştırmacı

dilsadtaskin@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-1710-9320

Öz: Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de yükseköğretimde 2024 yılına kadar hazırlanmış ve Kazakistan ile enerji politikaları konularına odaklanan beş tezin karşılaştırmalı analizini yaparak, ulusal akademik literatürdeki tematik eğilimleri, ortak bulguları ve araştırma boşluklarını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışma, nitel içerik analizi, tematik analiz, karşılaştırmalı analiz ve bibliyografik analiz yöntemlerini birlikte kullanmış; veri materyali olarak YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde erişilebilir durumda olan beş tez incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, tezlerin iki ana eksen etrafında yoğunlaştığını göstermektedir: birincisi, enerji kaynaklarının ekonomik kalkınma ile ilişkilendirilmesi ve petrol-doğalgaz rezervlerinin Kazakistan için stratejik bir büyüme unsuru olarak değerlendirilmesidir; ikincisi ise enerji güvenliği, transit hatlar ve Hazar bölgesinin jeopolitik konumunun dış politika bağlamında yorumlanmasıdır. Boru hatlarının bölgesel güç dengeleri üzerinde belirleyici olduğu, enerji ticaretinin ekonomik ilişkileri şekillendirdiği, Türkiye-Kazakistan ilişkilerinin enerji ekseninde giderek güçlendiği ve özellikle Hazar bölgesindeki enerji kaynaklarının dış politika kararlarında etkili bir unsur olduğu görülmüştür. Sonuç olarak çalışma, Türkiye'deki tez literatürünün Kazakistan bağlamında enerji-jeopolitik ilişkisinin güçlü bir şekilde ele alındığını, ancak yenilenebilir enerji, iklim değişikliği ve enerji dönüşümü gibi güncel temaların sınırlı düzeyde temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle gelecekteki araştırmalar için, bibliyografya çalışmalarında sistematik veri tabanı taraması, karşılaştırmalı bölgesel analiz, görsel veri tabanı haritalama ve kamu politikasının uygulama alanındaki kuramsal çerçevelerin kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Enerji Politikaları, Enerji Güvenliği, Jeopolitik, Karşılaştırmalı Analiz

Abstract: The aim of this study is to conduct a comparative analysis of five theses prepared in Turkish higher education institutions up to 2024 that focus on Kazakhstan and energy policies, and to identify thematic trends, common findings, and research gaps in the national academic literature. The study employs qualitative content analysis, thematic analysis, comparative analysis, and bibliographic analysis, and examines five theses accessible through the National Thesis Database of the Council of Higher Education. The findings indicate that the theses concentrate on two main axes. The first concerns the relationship between energy resources and economic development, with oil and natural gas reserves described as strategic drivers of growth in Kazakhstan. The second axis involves the interpretation of energy security, transit routes, and the geopolitical position of the Caspian region within the framework of foreign policy. The analysis shows that pipeline networks influence regional power balances, energy trade shapes economic relations, and Turkey-Kazakhstan relations increasingly develop around energy cooperation. It is also observed that the energy resources of the Caspian region constitute an important element in foreign policy decision-making. However, contemporary themes such

Geliş Tarihi:28.03.2025

Kabul Tarihi:11.12.2025

Yayın Tarihi:31.12.2025

Atıf: Kuveloğlu, D. (2025). Kazakistan ve Enerji Politikaları: Türkiye'deki Lisansüstü Tezlerin Karşılaştırmalı Analizi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 1641-1652. Doi: 10.33437/ksusbıd.1665440

---

as renewable energy, climate change, and energy transition are only weakly represented in the thesis literature. Accordingly, future studies would benefit from systematic database scanning, comparative regional analysis, visual bibliographic mapping, and the application of theoretical frameworks from public policy research..

Keywords: Kazakhstan, Energy Policies, Energy Security, Geopolitics, Comparative Analysis

---

GİRİŞ

Enerji kaynakları, ülkelerin tarihsel ve ekonomik kalkınma süreçlerinde belirleyici bir rol oynamakta olup, uygulanan politikaların sonuçları jeopolitik güvenlik, ekonomik büyüme ve teknolojinin yaygınlaştırılması gibi başlıklarda önemli etkiler yaratmaktadır (Yavaş, 2012: VII). Küresel enerji güvenliği ve jeopolitik, 21. yüzyılın en kritik dış politika ve ekonomik gündem maddeleri arasında yer almaktadır (Ongarova, 2018:1). Bu bağlamda, Orta Asya bölgesi, sahip olduğu zengin hidrokarbon rezervleri ve stratejik konumu itibarıyla uluslararası ilginin odağındadır (Semin,2022). Avrasya'nın kesişim noktasında yer alan ve yaklaşık 20 milyon nüfusa sahip olan Kazakistan, zengin hidrokarbon rezervleri ve stratejik konumu sayesinde enerji hatlarının kilit güzergâhında yer alarak küresel ilginin odağı durumundadır (Kazakhstan Country Profile, <https://www.usaid.gov/kazakhstan/fact-sheets/kazakhstan-country-profile>).

Ülke, "Stratejik Enerji Elipsi" içinde konumlanmakta; sahip olduğu petrol ve doğal gazı boru hatları aracılığıyla ihraç etmekte ve diğer ülkelerin enerji hatlarının geçiş güzergâhında bulunması nedeniyle "transit ülke" işlevi görmektedir. Bu durum Kazakistan'ı, bölgedeki çok sayıda ülke ve Avrupa için enerji arz güvenliği açısından stratejik bir konuma taşımaktadır (Muğanlı, 2020: 9). Ülke, sahip olduğu zengin doğal kaynaklardan elde ettiği gelirler sayesinde Orta Asya'nın en büyük ekonomisine sahip olmuş ve bölgesel bir lider konumuna yükselmiştir (Integrated Country Strategy, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_SCA_Kazakhstan_Public.pdf). Bu konum Kazakistan'ı, enerji arz güvenliği konusunda ABD ve Avrupa Birliği (AB) gibi küresel aktörler ile Rusya ve Çin gibi bölgesel güçler arasında denge siyaseti izlemeye sevk etmektedir (Karadeniz, 2009: 53). Kazakistan'ın enerji politikaları, sadece ulusal sınırları içinde değil, aynı zamanda Hazar Denizi'nin jeopolitik dengeleri, boru hatları üzerinden Avrupa ve Asya pazarlarına erişim ve bölgesel güç rekabeti açısından da belirleyici bir rol oynamaktadır (TUDİM,2025). Türkiye ise, enerji arz güvenliğini çeşitlendirme ve bölgesel bir enerji merkezi olma hedefi doğrultusunda, Kazakistan ile olan ilişkilerini enerji ekseninde giderek güçlendirmektedir (Toprak, 2017:115). Ülke, Türkiye ilişkileri de çok boyutlu olarak devam etmektedir. Türkiye'nin nüfusu, sanayileşmesi ve kalkınmasıyla enerji tüketiminde yüksek artış olmuştur. Enerji rezervi bakımından kendi kendine yeterli olmayan Türkiye için enerji arz güvenliğini sağlamada iş birliği ihtiyacını gündeme getirmiştir. Tarihi bağların olduğu ve siyasi ilişkilerin de yakın olarak devam ettiği Kazakistan önemli bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır (Dukembayeve, 2011: iii).

Bu kritik jeopolitik ve ekonomik kesişim noktasına rağmen, Türkiye'deki akademik literatürün bu konuyu hangi temalar, yöntemler ve bulgular etrafında ele aldığını sistematik olarak inceleyen bir karşılaştırmalı literatür değerlendirmesi çalışmasının eksikliği dikkat çekmektedir. Bu çalışma, tam da bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Çalışmanın sorunsalı, Türkiye'deki lisansüstü tezlerin Kazakistan'ın enerji politikalarına dair oluşturduğu bilgi birikiminin haritasını çıkararak, ulusal akademik camianın hangi konulara yoğunlaştığını ve hangi alanları ihmal ettiğini ortaya koymaktır. Bu yönüyle çalışma, mevcut literatürün hali hazırda bilinen (enerji-jeopolitik ilişkisi) ve bilinmeyen (yenilenebilir enerji, iklim değişikliği) kısımlarını net bir şekilde ayırıştırması açısından ayırıştırıcı nitelikte bir öneme sahiptir.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'de yükseköğretimde 2024 yılına kadar hazırlanmış ve Kazakistan ile enerji politikaları konularına odaklanan beş tezin karşılaştırmalı analizini yaparak, ulusal akademik literatürdeki tematik eğilimleri, ortak bulguları ve araştırma boşluklarını ortaya koymaktır. Çalışmanın kapsamı, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi'nde erişilebilir durumda olan ve belirlenen anahtar kelimelerle eşleşen beş lisansüstü tez ile sınırlıdır. Çalışma, bu amaca ulaşmak için nitel içerik analizi, tematik analiz, karşılaştırmalı analiz ve bibliyografik analiz yöntemlerini birlikte kullanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, tezlerin iki ana eksen etrafında yoğunlaştığı tespit edilmiştir: birincisi, enerji kaynaklarının ekonomik kalkınma ile ilişkilendirilmesi ve petrol-doğalgaz rezervlerinin

Kazakistan için stratejik bir büyüme unsuru olarak değerlendirilmesidir; ikincisi ise enerji güvenliği, transit hatlar ve Hazar bölgesinin jeopolitik konumunun dış politika bağlamında yorumlanmasıdır. Temel bulgular, boru hatlarının bölgesel güç dengeleri üzerinde belirleyici olduğu, enerji ticaretinin ekonomik ilişkileri şekillendirdiği, Türkiye-Kazakistan ilişkilerinin enerji ekseninde giderek güçlendiği ve özellikle Hazar bölgesindeki enerji kaynaklarının dış politika kararlarında etkili bir unsur olduğu yönündedir. Çalışmanın literatüre katkısı, Türkiye'deki tez literatürünün Kazakistan bağlamında enerji-jeopolitik ilişkisinin güçlü bir şekilde ele alındığını teyit etmekle birlikte, yenilenebilir enerji, iklim değişikliği ve enerji dönüşümü gibi güncel temaların sınırlı düzeyde temsil edildiğini göstererek gelecekteki araştırmalar için kritik bir yol haritası sunmasıdır.

Makalenin ilerleyen bölümleri, yöntemsel çerçeveyi ve inceleme sürecini açıklayan bölümle başlamaktadır. Ardından Bulgular kısmında, tezlerin tematik dağılımı, kullanılan yöntemleri gösteren tablolar sunulmaktadır. Son olarak Tartışma ve Sonuç bölümünde, elde edilen bulgular ışığında Türkiye akademik literatüründeki boşluklar değerlendirilecek ve gelecekteki araştırmalar için sistematik veri tabanı taraması, karşılaştırmalı bölgesel analiz, görsel veri tabanı haritalama ve kamu politikasının uygulama alanındaki kuramsal çerçevelerin kullanılması gibi somut öneriler sunulacaktır.

Bu çalışma, Kazakistan'ın enerji politikalarının seyrini doğrudan açıklamayı ya da bu politikaların yönü hakkında hüküm vermeyi amaçlamamaktadır. Çalışmanın temel amacı, Türkiye'de hazırlanan lisansüstü tezlerin Kazakistan'a ilişkin enerji söylemini nasıl yapılandığını, hangi tarihsel ve tematik unsurları öne çıkardığını ve hangi boyutları görece ihmal ettiğini ortaya koymaktır. Dolayısıyla analiz edilen unsur, enerji politikalarının kendisinden ziyade, bu politikaların Türkiye akademisindeki temsili ve ele alınış biçimidir. Bu yönüyle çalışma, literatürde eksik olan "Türkiye'de Kazakistan ve enerji politikaları alanındaki tez üretiminin tematik haritası"nı sunmakta ve gelecekteki araştırmalar için ihtiyaç duyulan yönelimlere işaret etmektedir. Bu yapı, okuyucunun çalışmanın hedeflerini ve ulaştığı temel sonuçları baştan itibaren net bir şekilde kavramasını sağlayacaktır.

METOT

Bu çalışmada araştırma modeli, Türkiye'de Kazakistan ve enerji politikaları konularına odaklanan lisansüstü tezleri sistematik biçimde incelemek amacıyla nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak tasarlanmıştır. Araştırma modeli, karşılaştırmalı bir bibliyografik inceleme ve içerik analizi niteliğindedir. Bu yaklaşım, incelenen tezleri açıklayıcı bir nesne olarak değil, Türkiye akademisinde Kazakistan'a ilişkin enerji söyleminin nasıl kurulduğunu ortaya çıkarmayı hedefleyen bir veri kaynağı olarak ele almaktadır. Dolayısıyla çalışma, Kazakistan'ın enerji politikalarının yönü hakkında doğrudan bir hükme varmayı amaçlamamakta; bu politikaların tezlerde nasıl temsil edildiğini, hangi temaların öne çıktığını ve hangi boyutların ihmal edildiğini belirlemektedir.

Araştırma sürecinde, doküman incelemesi temel veri toplama yöntemi olarak benimsenmiş; bibliyografik tarama, nitel içerik analizi, tematik analiz ve karşılaştırmalı analiz teknikleri birlikte kullanılmıştır. Bu yöntemsel tercihler, akademik bibliyografya incelemelerinde yaygın olarak kullanılmakta olup, tez metinlerinin sistematik biçimde çözümlenmesine olanak sağlamıştır.

İnceleme sürecinde aşağıdaki unsurlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir:

- Tezlerin amaçları ve kapsamı,
- Kavramsal ve kuramsal çerçeveleri,
- Kullanılan yöntem ve veri kaynakları,
- Bulgular ve sonuçlar,
- Atıf yapılan literatür ve kaynak kullanımı.

İnceleme kapsamına, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde 2024 yılına kadar erişilebilir durumda olan ve Kazakistan ile enerji politikaları kesişiminde yer alan beş lisansüstü tez dâhil edilmiştir. Amaç, Kazakistan'ın enerji politikalarına ilişkin bütüncül bir ülke analizi üretmek değil, Türkiye akademisinde bu alanda oluşan bilgi birikiminin eğilimlerini, tekrar eden temaları ve örtük varsayımları görünür kılmaktır. Bu çerçevede elde edilen bulgular, örneklem büyüklüğü açısından sınırlı olmakla birlikte,

Türkiye’deki tez literatürünün yönelimleri hakkında sistematik bir çerçeve sunmakta ve gelecekteki araştırmalar için ihtiyaç duyulan alanlara işaret etmektedir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verilerini elde etme sürecinde; Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) internet sitesinde yer aralan “Ulusal Tez Merkezi (YÖK Tez)” veri tabanı kullanılmıştır. “Gelişmiş Tarama” sekmesinde, “aranacak kelime” bölümüne “enerji” ve bölge, ülke isimleri yazılarak tarama yapılmıştır. Söz konusu ülke ve bölge isimleri ile arama yapılırken “arama seçeneği” bölümünde “içinde geçsin” seçeneği seçilerek, veri tabanına kayıtlı olup, “onaylandı” statüsünde olan konu ile ilgili lisans üstü tezlerin tamamının tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu yöntemle yapılan tarama sonucunda elde edilen veriler içerisinde fen bilimleri enstitüsünde çalışılan tezler olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu tezler, bu çalışmanın konusu ile ilgisi olmaması nedeniyle çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Detaylı bir şekilde açıklanan yöntem ile veriler toplandıktan sonra, daha önce yapılan tez değerlendirme çalışmalarında kullanılan ölçütler de göz önüne alınmıştır. Çalışmanın konusunda yer alacak bölge, merkez ülke ve tema konusunda sınırlandırma yapılmıştır. Kazakistan’ın ülke olarak sahip olduğu enerji kaynakları, uyguladığı enerji politikaları ve uluslararası ilişkilerdeki önemi nedeniyle merkez ülke olarak belirlenmiştir. Ana tema olarak da enerji politikaları belirlenmiştir. Bu kapsamda Türkiye’de hazırlanan lisansüstü tezlerin YÖK veri tabanında “kabul edilmiş” ve “onaylanmış” tezleri incelemeye dahil edilmiştir. Kazakistan ve enerji başlığında hazırlanmış olan lisansüstü tezler arasından “enerji politikalarını” özel olarak ele alan tezler çalışma kapsamındadır. Konu ile ilgili özel bölüme sahip olan tezler incelendiğinde; tezlerin en eskisinin 2007 yılında ve en güncelinin ise 2015 yılında yazıldığı tespit edilmiştir. 2015 sonrasında ise herhangi bir çalışma tespit edilememiştir. Çalışmada enerji gibi disiplinler arası ve oldukça geniş kapsamlı bir konuda, ülke ve tematik konu sınırlama yapılarak monografik bir çalışma tarzı benimsenmiştir. Bununla birlikte, bu alanda yapılan çalışmaların karşılaştırmalı değerlendirmesine imkân sağlanması sebebiyle de derleme türünde bir makale olarak hazırlanmıştır. Çalışmada kullanılan kapsamlı metodoloji, tezlerin konu yaklaşımı, literatür taramaları ve güncel konjonktürdeki durumlarını değerlendirmekte; aynı zamanda içerik analiziyle bulgular detaylandırılmaktadır. Bu alanda ve bölge ülkeleri üzerine çalışma yapmak isteyenlere alanda yapılan çalışmalar hakkında detaylı bilgiyi vermekle birlikte eksikliklerin neler olduğu hakkında bilgiler içermektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları kapsamında;

Örneklem Sınırlılığı: Analiz, yalnızca YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde erişime açık, belirli anahtar kelimelerle eşleşen ve kriterlere uyan beş tez ile sınırlıdır.

Kapsam Sınırlılığı: Çalışma, yalnızca lisansüstü tezleri incelemekte olup, aynı konudaki akademik makale, kitap veya raporları kapsamamaktadır. Bu nedenle, Türkiye’deki ilgili tüm akademik literatürün değil, tez yazımı özelindeki eğilimlerin bir resmini sunmaktadır.

Zaman Sınırlılığı: Çalışma, 2024 sonu itibarıyla mevcut tezleri kapsamakta olup, bu tarihten sonra yayınlanacak tezler analize dahil edilmemiştir.

Bu metodolojik çerçeve, mevcut tez literatürünün sistematik, şeffaf ve tekrarlanabilir bir şekilde incelenerek, alandaki bilgi birikiminin yapısal bir haritasının çıkarılmasını mümkün kılmıştır.

Araştırma ve Yayın Etiği; Bu araştırma, bilimsel etik ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür. Çalışma, yalnızca halihazırda yayımlanmış ve kamu erişimine açık tezler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Tezlerin Genel Özellikleri

Çalışmada, ilk aşamada tüm tezlerin biyografik ve bibliyografik bilgileri sistematik olarak çıkarılmıştır. Bu kapsamda; yazar, yıl, üniversite ve enstitü, danışman bilgileri, anahtar kelimeler, teorik

çerçeveler, kullanılan literatür, atıf düzenleri incelenmiştir. Bu aşama hem çalışmaların akademik yerleşimini anlamaya hem de hangi kaynakların tekrarlandığını, hangi teorilerin öne çıktığını ve hangi alanların ihmal edildiğini tespit etmeye olanak tanımıştır. Bibliyografya analizinde kaynak kümelenmeleri, ana referans setleri ve tematik yoğunlaşmalar belirlenmiş; benzer çalışmaların nasıl ele alındığı karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda çalışmada incelenen beş tezin temel bibliyografik özellikleri Tablo 1’de özetlenmektedir.

Tablo 1: İncelenen Tezlerin Bibliyografik Özellikleri

Yazar	Tez Başlığı	Üniversite / Enstitü	Anabilim Dalı	Tez Türü	Yıl	Danışman
Ahmet Ufuk Karadeniz	Avrasya Stratejik Yaklaşımı Açısından Kazakistan – Çin Enerji İlişkileri	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü	Strateji Bilimi Anabilim Dalı	Yüksek Lisans Tezi	2009	Prof. Dr. Abdülkadir Akçin
Ahmet Yavaş	Enerji Güvenliği Bağlamında Kazakistan’ın Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti ile İlişkileri Üzerine Bir Araştırma	T.C. Gnkur. Bşk.lığı Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü	Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejileri Anabilim Dalı	Yüksek Lisans Tezi	2012	Doç. Dr. Giray Saynur Bozkurt
Assel Dukembayeva	Enerji Politikaları Bağlamında Kalkınma Perspektifinden Türkiye–Kazakistan Ekonomik İlişkileri	İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	İktisat Anabilim Dalı	Doktora Tezi	2011	Prof. Dr. Kaya Ardiç
Yerkinay Ongarova	Kazakistan Dış Politikasında Hazar Enerji Kaynaklarının Rolü	Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	Doktora Tezi	2015	Doç. Dr. Giray Saynur Derman
Yavuz Özdemir	Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan’ın Enerji Potansiyelleri ve Politikaları	Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	Yüksek Lisans Tezi	2007	Doç. Dr. Cengiz Başak

Tablo 2: İncelenen Tezlerin Genel Özelliklerinin Karşılaştırılması

Yazar (Yıl)	Çalışma Düzeyi	Temel Konu	Amaç / Araştırma Sorusu	Bölüm Sayısı	Yöntem	Dikkat Çeken Özellik
Özdemir (2007)	YL	Orta Asya enerji potansiyeli ve politikaları	Enerji eksenli bölgesel sorunlar ve ekonomik güç olup olamayacağı	9	Doküman analizi	Veri yetersizliği; her ülke ayrı başlıklarda işlenmiş
Karadeniz (2009)	YL	Kazakistan–Çin enerji ilişkileri	Enerji kaynakları ve politikaların Avrasya bağlamında incelenmesi	10	Doküman analizi	Amaç ve yöntem açık bölümde sunulmamış
Dukembayeva (2011)	DR	Türkiye–Kazakistan ilişkileri (enerji ve ekonomi)	Enerji ilişkisini açıklamak ve ekonomik katkı sağlamak	6	Doküman analizi + Ekonometrik modelleme	Nedensellik bağı tespit edilmiş; ampirik analiz içermesi ile ayrışıyor
Yavaş (2012)	YL	Kazakistan’ın enerji güvenliği,	Enerji ilişkilerinin ulusal güvenliğe etkisi	5	Doküman analizi +	Amaç, önem, varsayım,

Yazar (Yıl)	Çalışma Düzeyi	Temel Konu	Amaç / Araştırma Sorusu	Bölüm Sayısı	Yöntem	Dikkat Çeken Özellik
		Rusya-Çin ilişkileri			İlişkisel tarama modeli	sınırlılık ayrı başlıklarda
Ongarova (2015)	DR	Hazar'ın Kazakistan dış politikasındaki rolü	Enerji kaynaklarının dış politikadaki yeri	4	Doküman analizi	"Kazakistan Enerji Politikası" bölümü çok

İncelenen lisansüstü tezler, genel olarak Kazakistan'ın enerji potansiyeli, enerji politikaları, bölgesel ilişkileri ve jeopolitik konumu çerçevesinde ele alınmıştır. Tezlerin büyük bölümü Sosyal Bilimler Enstitülerinde hazırlanmış olup, çalışılan Anabilim Dallarının yönelimiyle uyumlu temalar seçilmiştir. Tezlerde benzer biçimde: enerji kaynaklarının ekonomik önemi, bölgesel rekabet, boru hatları ve dış politika ilişkileri temel kurguyu oluşturmaktadır.

Özdemir (2007), Orta Asya'da var olma mücadelesi veren dört cumhuriyetin enerji potansiyellerini ve politikalarını incelemiştir. Petrol ve doğal gaz temelinde enerji eksenli bölgesel sorunlar ile ekonomik güç olma potansiyeli tartışılmış; güncel veri eksikliği temel sınırlılık olarak belirtilmiştir. Çalışma dokuz bölümden oluşmakta ve her ülke ayrı başlık ve alt başlıklarda ele alınmaktadır.

Karadeniz (2009), Kazakistan-Çin enerji ilişkilerini Avrasya bağlamında değerlendirmiştir. On bölümden oluşan tezin ikinci bölümünde Kazakistan'ın enerji kaynaklarına yer verilmiş, yöntem bilgisi açık bir bölümde sunulmamakla birlikte doküman analizi esas alınmıştır.

Dukembayeva (2011) tarafından hazırlanan doktora tezi, Türkiye-Kazakistan ekonomik ilişkilerini enerji politikaları bağlamında incelemektedir. Altı bölümden oluşan çalışmada, Kazakistan'ın enerji tüketimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki ekonometrik modelleme ile test edilmiş ve değişkenler arasında nedensellik bağı tespit edilmiştir. Güncel istatistiklere erişim sorunu çalışma sınırlılığı olarak ifade edilmiştir.

Yavaş (2012) çalışmasında, Kazakistan'ın enerji güvenliği bağlamında Rusya ve Çin ile ilişkilerinin ulusal güvenliğe etkisi analiz edilmiştir. Araştırmanın amacı, önemi, varsayım ve sınırlılık unsurları ayrı başlıklar halinde sunulmuş, araştırma deseni ilişkisel tarama modeli olarak belirlenmiştir. "Kazakistan'ın Çok Yönlü Politikasında Enerjinin Rolü" bölümünde enerji politikalarına odaklanılmıştır.

Ongarova (2015) doktora tezinde, Hazar Denizi enerji kaynaklarının Kazakistan dış politikasındaki rolü incelenmiştir. Dört bölümden oluşan çalışmanın "Kazakistan Enerji Politikası" başlığı altındaki on alt bölümde enerji politikaları ve stratejileri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Yöntemsel olarak doküman analizi benimsenmiş, kaynaklar Rusça, Türkçe ve İngilizce ile sınırlandırılmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, tezlerin ortak özelliği doküman analizi yöntemine dayanması ve mevcut bilgi birikiminin sentezlenmesiyle sonuçların oluşturulmasıdır. Çalışmalar, enerji politikalarının ekonomik, siyasi ve jeopolitik boyutlarını incelemekte olup, veri yetersizliği ve güncellik sorunları sıkça ifade edilen sınırlılıklardır. Sadece Dukembayeva (2011) çalışması, ekonometrik modellemeye dayanan analiziyle diğerlerinden ayrılmakta ve enerji-büyüme ilişkisine dair ampirik bir bulgu sunmaktadır.

İncelenen tezlerin tamamı, Kazakistan ve enerji politikaları ilişkisinin ekonomik, siyasi ve jeopolitik boyutlarını ele almakla birlikte, içerik yapısı, yöntemsel tercih ve veri kullanımı açısından büyük ölçüde benzerlik göstermekte; yalnızca Dukembayeva'nın (2011) çalışması ekonometrik modelleme içermesiyle diğer tezlerden ayrılmaktadır.

Tematik Odakların İncelenmesi

Bu bölümde, incelenen tezlerde Kazakistan'ın enerji politikalarının farklı boyutları ele alınmakla birlikte, tematik çözümleme sonuçları çalışmaların belirli eksenlerde kümelenildiğini göstermektedir. Bu kümelenme, araştırma sorularının yönelimini, kullanılan analitik çerçeveleri ve disiplinler bakış açılarını

doğrudan etkilemektedir. Tezlerde öne çıkan temalar; büyük güçlerle ilişkiler, bölgesel jeopolitik karşılaştırmalar ve Türkiye ile ikili ilişkiler şeklinde üç ana başlıkta toplanmıştır. Bu odaklar, enerji güvenliği, boru hatları, dış politika ve ekonomik işbirliği gibi kavramlar çerçevesinde şekillenmekte; her tez kendi bağlamına özgü ayrıntılar içermekle birlikte genel eğilim açısından benzer bir stratejik yaklaşım sergilemektedir. Aşağıdaki tablo, söz konusu tematik odakların tezler arasında nasıl dağıldığını ve hangi disiplinler çerçevesiyle ilişkilendiğini özetlemektedir.

Tablo 3. Tezlerde Tematik Odakların Kümelenmesi

Tematik Odak	İlgili Tez(ler)	Anahtar Temalar	Disiplin
Büyük Güçlerle İlişkiler	Karadeniz (2009), Yavaş (2012)	Enerji güvenliği, ikili ilişkiler, stratejik rekabet, Çin ve Rusya ile etkileşim	Strateji Bilimi, Güvenlik Stratejileri
Bölgesel Karşılaştırmalar ve Jeopolitik Konum	Ongarova (2015), Özdemir (2007)	Dış politika, Hazar havzası, bölgesel güç dengeleri, Orta Asya bağlamı	Uluslararası İlişkiler
Türkiye ile İkili İlişkiler	Dukembayeva (2011)	İkili ilişkiler, ekonomik işbirliği, enerji – büyüme ilişkisi	İktisat

Tematik kümelenme, incelenen tezlerin Kazakistan’ın enerji politikalarını farklı ölçeklerde ele aldığını göstermektedir. Büyük güçlerle ilişkiler (Çin ve Rusya), bölgesel jeopolitik karşılaştırmalar (Hazar ve Orta Asya) ve Türkiye ile ikili ekonomik-enerji ilişkileri, literatürde en sık karşılaşılan üç ana eksenini oluşturmaktadır. Bu dağılım, çalışmaların disiplinler konumlanmasını da şekillendirmiş; güvenlik, uluslararası ilişkiler ve iktisat perspektifleri birbirini tamamlayan nitelikte ortaya çıkmıştır.

Kaynak Kullanımı Açısından Değerlendirme

İncelenen tezlerde kullanılan kaynak türleri büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Çalışmaların tamamında makaleler, kitap bölümleri, internet sayfaları ve uluslararası kuruluş raporları yoğun biçimde kullanılmış; kaynakça yapısının genellikle ikincil kaynaklara dayandığı görülmüştür.

Özdemir’in (2007) tezinde makaleler, kitaplar, stratejik araştırma merkezi yayınları, uluslararası kuruluş raporları ve gazete haberleri yer almış; güncel veri eksikliği internet kaynaklarıyla giderilmeye çalışılmıştır. Karadeniz (2009) çalışmasında da benzer şekilde makaleler ve diğer ikincil kaynaklar ağırlıktadır.

Dukembayeva (2011), makale ve kitapların yanı sıra devlet raporları ve istatistiksel verileri kullanmış, enerji tüketimi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ekonometrik modelleme ile test ederek diğer tezlerden ayrılmıştır. Ekonometrik analiz, politika önerilerine daha somut dayanak sağlamıştır.

Yavaş’ın (2012) tezinde kütüphane, elektronik veri tabanları ve kamu kurumlarının internet kaynakları kullanılmış; kaynak türleri açık biçimde sınıflandırılmıştır. Tezin yapısı, araştırmanın önemi-yöntem-kuramsal çerçeve bölümleriyle diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Ongarova (2015) tezinde makaleler, tezler, kitaplar, uluslararası kuruluş raporları ve istatistikler kullanılmıştır. Çalışma Kazakistan’daki uzman yetersizliği nedeniyle Rusça, Türkçe ve İngilizce kaynaklarla sınırlı olduğunu belirtmektedir.

Genel olarak, tezlerin sosyal bilimler alanına ait olması nedeniyle kaynak tarama yöntemleri, bilgi kullanımı ve sentezleme biçimi birbirine oldukça yakındır. İçindekiler yapısındaki benzerlik ve bazı bölümlerde neredeyse aynı ifadelerin yer alması, çalışmaların aynı literatüre dayanmasından kaynaklanmaktadır.

Enerji Politikalarının Tarihsel Süreci Açısından Değerlendirme

İncelenen tezlerin tamamında, Kazakistan’ın enerji politikalarının tarihsel arka planı ayrıntılı biçimde ele alınmakta; hidrokarbon rezervlerinin keşfi, boru hattı altyapısının gelişimi ve uluslararası

enerji şirketleriyle kurulan ilişkiler, analizin temel zemini olarak kullanılmaktadır. Bu durum, Türkiye'deki tez literatürünün Kazakistan'a yönelik enerji söylemini büyük ölçüde tarihsel-betimleyici bir çerçeve üzerinden kurduğunu göstermektedir.

Özdemir'in (2007) çalışmasında, SSCB'nin dağılmasının ardından Kazakistan'ın uluslararası şirketlerle yaptığı anlaşmalar, özellikle Hazar bölgesindeki rezerv keşifleri ve Tengiz, Kaşagan, Karaçaganak gibi sahaların ekonomik kalkınma açısından taşıdığı önem vurgulanmaktadır. Tezde, 1990'lı yıllardan itibaren petrol ve doğal gaz üretimindeki artış, KazMunaiGaz'ın kurulması, uluslararası konsorsiyumlarla imzalanan anlaşmalar ve Atrau-Samara, CPC ve Kazakistan-Çin boru hatları üzerinden yürütülen ihracat, ülkenin enerji politikasının temel bileşenleri olarak sunulmaktadır (Özdemir, 2007: 18-28). Bu tarihsel çerçeve, Kazakistan ekonomisinin giderek petrole bağımlı hâle geldiği ve hükümetin petrol gelirlerini fonlar aracılığıyla sosyal kalkınmayı desteklemek için kullanmaya çalıştığı anlatısını güçlendirmektedir.

Karadeniz (2009) çalışmasında, Kazakistan'ın Türkistan bölgesindeki konumu, Rusya ve Çin ile sınır ilişkileri ve demografik yapı ayrıntılı biçimde tartışılmakta; ülkenin enerji politikaları, "Yeni Büyük Oyun" bağlamında büyük güç rekabetiyle ilişkilendirilmektedir. Çalışmada, Tengiz, Kaşagan ve Kurmangaz gibi sahalarda yürütülen üretim paylaşımı anlaşmaları, Chevron gibi şirketlerle yapılan büyük ölçekli yatırımlar ve Novorossisk, BTC ve Çin güzergâhları üzerinden şekillenen boru hattı stratejileri, Rusya'ya bağımlılığı azaltma arayışının göstergeleri olarak ele alınmaktadır (Karadeniz, 2009: 45-72). Böylece enerji politikaları hem ekonomik kalkınmanın aracı hem de Moskova ve Pekin arasında izlenen denge siyasetinin temel unsuru olarak kurgulanmaktadır.

Dukembayeva (2011) tarafından hazırlanan tez, Kazakistan'ın enerji politikasını Türkiye ile ikili ekonomik ilişkiler bağlamında ele almakta ve tarihsel süreci boru hatları üzerinden izlemektedir. Çalışmada, Kazak petrolünün doğu (Çin) ve batı (Rusya ve Hazar geçişli hatlar) güzergâhları üzerinden nihai pazarlara ulaştırılması, transit ülke konumunun güçlenmesi ve BTC hattına entegrasyon girişimleri ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır (Dukembayeva, 2011: 162-165). Bunun yanında, küresel kriz döneminde petrol fonunun ekonomi için "sigorta" işlevi gördüğü vurgulanarak enerji gelirlerinin makroekonomik istikrar açısından oynadığı rol öne çıkarılmaktadır.

Ongarova'nın (2015) doktora tezinde, Kazakistan'ın enerji politikası Hazar havzası ve "stratejik enerji elipsi" kavramı çerçevesinde tarihsel olarak izlenmektedir. Tezde, Hazar'daki rezervlerin dağılımı, denizin hukuki statüsüne ilişkin tartışmalar ve Kazakistan'ın birincil enerji kaynakları olarak petrol ve doğal gazın ekonomik kalkınmaya katkısı detaylandırılmaktadır (Ongarova, 2015: 65-68). Ayrıca, sanayi-yenilikçi kalkınma planları, rafineri modernizasyonu, yabancı yatırımların payı ve 2010-2014 Sanayi-Yenilikçi Kalkınma Planı gibi politika belgeleri üzerinden, enerji sektörünün ulusal kalkınma stratejisi içindeki yeri gösterilmektedir (Ongarova, 2015: 70-74). Bu yaklaşım, enerji politikasının yalnızca ihracata dayalı bir gelir kaynağı değil, aynı zamanda sanayileşme ve ekonomik çeşitlenme hedeflerinin de temel dayanağı olarak konumlandırıldığını ortaya koymaktadır.

Yavaş'ın (2012) çalışması, Kazakistan'ın enerji politikasını kuramsal olarak "Yeni Büyük Oyun" ve "kalpgah" kavramları üzerinden yorumlayarak diğer tezlerden ayrılmaktadır. Tezde, ülkenin petrol ve doğal gaz rezervlerinin büyüklüğü, Hazar'a kıyıdaş olması ve boru hatları güzergâhında yer alması, güçlü bir jeopolitik konum olarak çerçevelenmekte; Rusya, Çin, ABD ve Avrupa Birliği'nin enerji stratejileriyle ilişkili olarak analiz edilmektedir (Karadeniz, 2009: 42-55; Yavaş, 2012). Bu çerçeve, Kazakistan'ı yalnızca bir üretici veya transit ülke değil, bölgesel güç mücadelesinin merkezinde yer alan bir "enerji aktörü" olarak tanımlar.

Yukarıda özetlenen tartışmalar, tezlerde mevcut enerji kaynakları, altyapı, boru hatları, tarihsel süreç ve ekonomi politikalarına ilişkin gelişmelerin benzer biçimde tekrarlandığını göstermektedir. Söz konusu parametreler, istatistiksel verilerdeki güncellemeler dışında çoğunlukla tek yönlü ve betimleyici bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Sadece Yavaş'ın (2012) çalışmasında kuramsal düzeyde "Yeni Büyük Oyun" ve "kalpgah" gibi kavramlar üzerinden enerji politikalarına geçiş yapılması dikkat çekmektedir. Bu durum, tezler arasında yaklaşım, yöntem ve anlatım bakımından yüksek bir benzeşme olduğunu ve özgün kuramsal konumlanmaların görece sınırlı kaldığını göstermekte; Türkiye'de Kazakistan'ın enerji politikalarına ilişkin tez literatüründe özgünlük ve çeşitlilik tartışmasını beraberinde getirmektedir.

Uygulanan Enerji Politikaları Açısından Değerlendirme

İncelenen tezlerde, Kazakistan'ın enerji politikalarının temel özellikleri kronolojik ve yapısal benzerlikler göstermektedir. Çalışmaların hemen hepsinde, politika yönelimlerinin üç eksen etrafında şekillendiği görülmektedir:

(i) serbest piyasa ekonomisine geçiş ve yabancı yatırımın teşviki, (ii) boru hatlarının çeşitlendirilmesi yoluyla ihracat kapasitesinin artırılması, (iii) enerji gelirlerinin ekonomik büyüme ve ulusal kalkınma hedefleriyle ilişkilendirilmesi.

Özdemir (2007), bağımsızlık sonrası dönemin temel politikalarını; serbest piyasa ekonomisine geçiş, uluslararası şirketlerle anlaşmalar, ulusal enerji şirketinin (KazMunaiGaz) kurulması ve boru hatlarının çeşitlendirilmesi olarak tanımlamaktadır. Çalışmada, enerji sektörünün yasal düzenlemeler yoluyla liberalleştirilmesi ve doğal gaz çıkarımının zorunlu hale getirilmesi, üretim ve ihracat kapasitesini artırmaya yönelik temel adımlar olarak sunulmaktadır.

Karadeniz (2009), enerji politikalarını ekonomik liberalleşme ve yabancı yatırımın teşvikiyle ilişkilendirmiştir. 2004 tarihli yasal düzenleme ile petrol üreticilerine doğal gaz çıkarma zorunluluğu getirilmesi hem enerji arz güvenliğine hem de ihracat çeşitliliğine hizmet eden stratejik bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu tezde, boru hatlarının artırılması Kazakistan'ın bölgesel enerji piyasasındaki konumunu güçlendiren temel unsur olarak ele alınmaktadır.

Dukembayeva (2011), enerji politikalarının temel mantığını "istikrarlı ve çeşitlendirilmiş ihracat stratejisi" olarak tanımlamaktadır. Tez, enerji gelirlerinin ekonomik büyüme ve sosyal kalkınmanın finansmanında oynadığı role dikkat çekmekte; transit ülke konumunun dış politika ile uyumlu biçimde sürdürüldüğünü vurgulamaktadır. Burada enerji, hem dış politika aracı hem de ekonomik istikrar mekanizması olarak kurgulanmaktadır.

Yavaş (2012), enerji politikalarını ekonomi ve dış politika arasındaki karşılıklı bağımlılık çerçevesinde analiz etmektedir. Çalışmada, Rusya'ya olan bağımlılığı azaltma hedefiyle alternatif güzergâhların geliştirilmesi; enerji sektöründe yapılan yasal düzenlemelerle birlikte stratejik rekabet ve güvenlik boyutları ön plana çıkarılmaktadır.

Ongarova (2015), enerji politikalarını ulusal kapasite inşası ve bölgesel entegrasyon bağlamında ele almaktadır. Petrol ve Gaz Enerji Bakanlığı ile KazMunaiGaz'ın kurumsal yapısı; Hazar havzasında ulusal ve uluslararası konsorsiyumların oluşturulması ve enerji taşımacılığının çeşitlendirilmesi, politika tasarımının temel unsurlarıdır. Tez, enerji gelirlerinin ekonomik çeşitlendirme ve sanayi politikaları ile ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Genel olarak ele alındığında, tezlerde öne çıkan ortak özellik; enerji politikalarının kamusal düzenlemeler, ulusal şirketler ve boru hatları ağları üzerinden şekillenmesi, ancak analizlerin büyük ölçüde mevcut durum tespiti düzeyinde kalmasıdır. Çalışmaların dönemsel niteliği nedeniyle, bazı politika değişimlerinin ele alınmaması tarihsel kapsam sınırlılığı ile ilişkilidir. Bu durum, tezlerin içerik ve anlatım tarzındaki benzerliğiyle birleştğinde, literatürde özgünlük sorununa değil fakat tematik tekrar ve perspektif daralmasına işaret etmektedir. Bu nedenle, çalışma Kazakistan'ın enerji politikalarını açıklamak yerine, bu politikaların Türkiye akademisindeki temsili ve ele alınış biçimini analiz ederek literatürdeki boşluğa katkı sunmaktadır.

Güncel Konjonktürdeki Geçerliliği Açısından Değerlendirme

İncelenen tezlerde yer alan bulguların önemli bir bölümü, aradan geçen yıllara rağmen güncel konjonktürde anlamlılığını korumaktadır. Bu durum, hem enerji güvenliği tartışmalarının sürekliliğini hem de Kazakistan'ın bölgesel konumunun stratejik niteliğini ortaya koymaktadır.

Özdemir (2007) çalışmasında, genç devletlerin ekonomik dönüşümünün enerji gelirleriyle doğrudan ilişkili olduğu tespiti yapılmıştır. Bu çıkarım, sonraki dönemde yaşanan küresel ekonomik dalgalanmalar ve petrol fiyatlarındaki oynaklıklar düşünüldüğünde doğrulanmıştır. Yazar, Orta Doğu'daki enerji kaynaklarına alternatif arayışı bağlamında Hazar bölgesinin önemine dikkat çekmektedir. Hazar Denizi'nin hukuki statüsündeki belirsizliklerin, kaynakların pazarlanması ve hat

güvenliği açısından risk oluşturmaları yönündeki değerlendirme ise güncel jeopolitik tartışmalarla uyumludur.

Karadeniz (2009) çalışması, Batı dünyasının istikrarsız Orta Doğu'ya alternatif enerji arayışının Türk Cumhuriyetlerine yöneldiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, hızlı büyüyen Çin ekonomisinin yükselen enerji talebi nedeniyle bölgeye yönelmesinin kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir. Günümüzde Kazakistan-Çin enerji hatlarının stratejik önem kazanmaya devam etmesi ve Batı'nın Orta Asya ile işbirliği arayışları söz konusu öngörülerini desteklemektedir.

Dukembayeva (2011) çalışmasında, Kazakistan'ın enerji yolları kavşağında yer alması nedeniyle enerji güvenliğinde kilit rolünün süreceği öngörülmüştür. Güncel bölgesel gelişmeler, bu rolün daha da pekiştiğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca, sürdürülebilir büyüme için yüksek katma değerli ve teknoloji yoğun sektörlerle ihtiyaç olduğu, enerji sektörünün bu dönüşümün katalizörü olabileceği ifade edilmiştir. Sonraki yıllarda yürürlüğe giren sanayi ve modernizasyon programları, söz konusu tespitlerin politika düzeyine yansıdığını göstermektedir.

Yavaş (2012), Orta Asya'nın Orta Doğu'ya alternatif enerji bölgesi olarak yükseldiğini, Çin'in artan enerji ihtiyacının bölgeye olan ilgiyi artırdığını ve Avrupa-ABD ekseninin enerji güvenliği açısından Orta Asya ile ilişkilerini güçlendirdiğini ileri sürmektedir. Enerji kaynaklarının ekonomik ve askeri güçle doğrudan ilişkili olduğu yönündeki değerlendirme günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Kazakistan'ın sahip olduğu rezervlerin, uluslararası konumlanmasında belirleyici rol oynadığı tespiti literatürde hâlen vurgulanan bir husustur.

Ongarova (2015), Hazar havzasındaki enerji kaynaklarının uluslararası düzeyde ilgi odağı olmayı sürdürdüğünü, Kazakistan'ın batıyla uyumlu politikalarının yabancı yatırımı teşvik ettiğini ve Hazar'ın hukuki statüsündeki belirsizliklerin risk oluşturduğunu ifade etmektedir. Güncel gelişmeler, özellikle statü müzakerelerinin ancak kısmen çözülmüş olması ve enerji projelerinin çok taraflı niteliği nedeniyle bu tespitleri desteklemektedir.

Genel olarak, tezlerde dile getirilen değerlendirmeler, enerji güvenliği, jeopolitik konum, boru hatları ve yabancı yatırımlar ekseninde süreklilik göstermektedir. Değerlendirmeler, Kazakistan'ın hem enerji ihracatçısı hem de transit ülke olarak stratejik öneminin arttığını; küresel enerji piyasalarındaki dalgalanmaların ise bu rolü daha görünür hale getirdiğini göstermektedir. Bununla birlikte, tezlerde dikkati çeken ortak sınırlılık, politikaların uzun erimli sonuçlarının sistematik olarak izlenmemiş olmasıdır. Bu bağlamda, güncel konjonktürün anlaşılması için gelecekteki çalışmaların tarihsel süreklilik – kurumsal dönüşüm – bölgesel güvenlik eksenlerini birlikte ele alması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye'de 2024 yılına kadar hazırlanmış ve Kazakistan ile enerji politikaları kesişiminde yer alan beş lisansüstü tezi karşılaştırmalı olarak inceleyerek, tez literatüründeki tematik eğilimleri, ortak bulguları ve belirgin araştırma boşluklarını ortaya koyma amacına ulaşmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde doküman incelemesi, bibliyografik tarama, nitel içerik analizi, tematik analiz ve karşılaştırmalı analiz teknikleri birlikte kullanılmış; YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde erişilebilir durumda olan tezler sistematik biçimde değerlendirilmiştir. Örneklemenin beş teze sınırlı olması, elde edilen sonuçların tüm akademik üretime genellenmesini sınırlasa da, Türkiye'deki tez yazım pratiklerine ilişkin ayrıntılı ve derinlemesine bir "tematik harita" sunmayı mümkün kılmıştır.

Bulgular, incelenen tezlerin büyük ölçüde iki ana eksen etrafında yapıldığını göstermektedir. Birinci eksen, enerji kaynaklarının Kazakistan'ın ekonomik kalkınma süreciyle ilişkilendirilmesi ve petrol-doğalgaz rezervlerinin stratejik bir büyüme unsuru olarak değerlendirilmesidir. Bu çerçevede, enerji gelirlerinin makroekonomik performans, istikrar ve kalkınma hedefleri üzerindeki etkisi vurgulanmaktadır. İkinci eksen ise enerji güvenliği, boru hatları ve Hazar havzasının jeopolitik konumunun dış politika bağlamında yorumlanmasına dayanmaktadır. Tezlerin ortaklaştığı temel nokta, Kazakistan'ın enerji kaynaklarını çok vektörlü (multi-vektör) dış politika anlayışıyla küresel ve bölgesel güçler arasında dengeleyici bir araç olarak kullandığı; ulusal güvenlik ve refah hedeflerini bu strateji

üzerinden maksimize etmeye çalıştığı yönündedir. Ulusal enerji şirketi KazMunaiGaz'ın kurulması, uluslararası konsorsiyumlarla yapılan uzun vadeli anlaşmalar ve boru hatlarının çeşitlendirilmesi (özellikle Çin yönlü hatlar ve BTC bağlantısı) bu stratejinin kurumsal ve altyapısal dayanakları olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bir doktora tezinde ekonometrik analizle enerji tüketimi ile GSYİH arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin gösterilmiş olması, enerji sektörünün ekonomik büyüme açısından taşıdığı kritik önemi ampirik düzeyde teyit etmektedir. Bununla birlikte, bibliyografik ve tematik çözümleme, literatürde dikkat çekici bir güncellik ve kapsam boşluğu bulunduğunu ortaya koymuştur.

İncelenen tezlerin en yenisinin 2015 tarihli olması, küresel enerji piyasasında son yıllarda öne çıkan yenilenebilir enerji, yeşil dönüşüm, enerji verimliliği ve kritik hammaddeler gibi alanların Kazakistan bağlamında Yükseköğretim tez literatürüne yansımadağını göstermektedir. 2015 sonrasında Kazakistan'ın enerji ve iklim politikalarında gözlenen dönüşümler, 2022 olayları sonrasında yaşanan iç politik ve kurumsal yeniden yapılanmalar ile AB ve diğer aktörlerle geliştirilen kritik hammadde ve temiz enerji ortaklıklarının tez düzeyinde sistematik biçimde ele alınmadığı görülmektedir. Bu durum, Kazakistan'ın küresel enerji dönüşümündeki konumunun Türkiye'deki akademik yazında henüz yeterince çalışılmamış olduğunu ortaya koymaktadır.

Tezlerin önemli bir bölümünde, Türkiye-Kazakistan enerji işbirliğinin ekonomik etkileri ve sektörel yansımalarına ilişkin derinlemesine analizlerin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Enerji projelerinin dış ticaret dengesi, yatırım trendleri, istihdam, bölgesel kalkınma ve enerji piyasası entegrasyonu üzerindeki etkilerini sistematik olarak inceleyen çalışmaların azlığı, İktisat ve Enerji Ekonomisi perspektiflerinden yeni araştırmalara duyulan ihtiyacı açık biçimde ortaya koymaktadır. Çevresel etkiler ve sürdürülebilirlik boyutu ise tezlerin hiçbirinde kapsamlı biçimde ele alınmamış; karbon emisyonları, iklim taahhütleri, yenilenebilir enerji hedefleri, enerji dönüşümünün sosyal ve çevresel maliyetleri gibi konular analizin dışında kalmıştır. Bu yönüyle çevre ve sürdürülebilirlik eksenindeki yokluk, gelecekteki çalışmalar için önemli ve acil bir araştırma boşluğu olarak değerlendirilebilir. Buna ek olarak, enerji politikalarının tasarlanma ve uygulanma süreçlerinin kamu politikası perspektifiyle değerlendirilmemiş olması dikkat çekicidir. Kurumsal kapasite, karar alma mekanizmaları, düzenleyici çerçeve, ulusal enerji kurumlarının rolü ve paydaş ilişkileri gibi yönetim unsurları üzerine nitel ve ampirik araştırmaların bulunmaması, literatürde yapısal bir boşluğu işaret etmektedir. Bu nedenle, kamu politikası odağıyla yapılacak çalışmalar, enerji politikalarının hangi aktörler tarafından nasıl şekillendirildiğini, hangi araçlar ve politika tasarımlarıyla uygulandığını ve sonuçlarının toplumsal, ekonomik ve çevresel düzeyde nasıl yansıdığını açıklayarak mevcut literatüre özgün bir katkı sağlayacaktır.

Bu bulgular ışığında, gelecek araştırmalar için şu öneriler geliştirilebilir:

Güncel ve sistematik bibliyografya çalışmaları: Yalnızca tez veri tabanlarıyla sınırlı kalmayan, ulusal ve uluslararası akademik veri tabanlarını da içeren düzenli literatür taramaları yapılarak Kazakistan odaklı enerji, iklim ve kalkınma çalışmalarının bütüncül bir envanteri çıkarılmalıdır. Böyle bir çalışma hem Türkçe hem de yabancı dildeki yayınları içerecek biçimde tasarlanabilir.

Tematik odağın genişletilmesi: Gelecek tez ve makalelerde, fosil yakıt merkezli jeopolitik analizlerin ötesine geçilerek Kazakistan'ın yenilenebilir enerji (güneş, rüzgâr, hidro, yeşil hidrojen) potansiyeli, enerji dönüşümü politikaları, iklim taahhütleri ve kritik hammaddeler (örneğin batarya materyalleri) alanındaki stratejik konumu ele alınmalıdır. Bu çerçevede AB ve diğer aktörlerle imzalanan enerji ve hammadde ortaklıklarının hem Kazakistan hem de Türkiye açısından doğurduğu fırsat ve riskler incelenebilir.

Yöntemsel çeşitlenme ve derinleştirme: Doküman analizine ek olarak, birincil veri kullanımına dayalı saha çalışmaları, politika yapıcılar ve uzmanlarla mülakatlar, söylem analizi, sosyal ağ analizi ve gelişmiş ekonometrik modellerin kullanılması, literatürdeki betimleyici tekrarları azaltacaktır. Boru hatları, enerji tesisleri ve ticaret akımlarını coğrafi bilgi sistemleri ve görsel veri tabanı haritalama teknikleriyle analiz eden çalışmalar, jeopolitik risk ve kırılganlıkları daha somut biçimde görünür kılabilir. Kamu politikası analizine yönelik kuramsal çerçevelerin (örneğin çok düzeyli yönetim, politika ağları, çoklu akımlar yaklaşımı) kullanılması da enerji politikalarının karar alma süreçleriyle ilişkilendirilmesini sağlayacaktır.

Türkiye-Kazakistan ilişkilerinde derinlemesine ekonomik ve çevresel analiz: İki ülke arasındaki enerji iş birliğinin ticaret, yatırım, teknoloji transferi, yeşil dönüşüm ve karbon nötr hedefleri üzerindeki etkilerini inceleyen, karşılaştırmalı ve ampirik çalışmalara ihtiyaç vardır. Enerji projelerinin çevresel etkileri, yerel topluluklar ve sürdürülebilir kalkınma göstergeleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, bu çalışma Kazakistan'ın enerji politikalarının kendisini doğrudan açıklamaktan ziyade, bu politikaların Türkiye'deki lisansüstü tez literatüründe nasıl temsil edildiğini ortaya koymakta; böylece alanın mevcut durumunu, güçlü yanlarını ve eksik kalan boyutlarını sistematik biçimde görünür kılmaktadır. Elde edilen bulgular, bir yandan Kazakistan'ın enerji-jeopolitik eksenli konumuna ilişkin analizlerin zenginliğini teyit ederken, diğer yandan enerji dönüşümü, çevre ve sürdürülebilirlik, ekonomik derinlik ve yöntemsel çeşitlilik bakımından yeni araştırma gündemlerine ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, hem Kazakistan ve enerji politikaları literatürüne metodolojik bir haritalama sunmakta hem de gelecekte yapılacak tez ve makaleler için somut bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Dukembayeva, A. (2011). *Enerji Politikaları Bağlamında Kalkınma Perspektifinden Türkiye-Kazakistan Ekonomik İlişkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi

Department of State - USA. (2022). Integrated Country Strategy Country Report USA. (15.11.2024) https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_SCA_Kazakhstan_Public.pdf

Karadeniz, A. U. (2009). *Avrasya Stratejik Yaklaşımı Açısından Kazakistan-Çin Enerji İlişkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Üniversitesi

Muğanlı, S. (2020). *İran'da Enerji: Rezervler, Üretim, Tüketim ve Kurumsal Aktörler*. [Online Dergi]. İran Araştırmaları Merkezi. tarihinde <https://www.iramcenter.org/uploads/files/iranda-enerji-rezervler-uretim-tuketim-ve-kurumsal-aktorler.pdf>

Toprak, N.G. (2017), Türkiye'nin Kazakistan İle Kurmuş Olduğu Enerji İlişkilerinin Türkiye'nin Yumuşak Gücüne Etkisi, *Niğde Ömer Halis Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 111-121

Ongarova, Y. (2015). *Kazakistan Dış Politikasında Hazar Enerji Kaynaklarının Rolü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi

Ongarova, Y. (2018). Kazakistan'ın Çok Yönlü Enerji Politikası ve Hazar Denizi, *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 1-21, <https://doi.org/10.30913/alinterisosbil.306038>

Özdemir, Y. (2007). *Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın Enerji Potansiyelleri ve Politikaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi

Semin, A. (2022, 18 Aralık), <https://www.odap.org/bolgeler/orta-asya-jeopolitigi-ve-kazakistan-dr-ali-semin/>, (08.12.2025).

The United States Agency for International Development (USAID) (2022). Kazakhstan Country Profile. (10.11.2024) <https://www.usaid.gov/kazakhstan/fact-sheets/kazakhstan-country-profile>

TUDİM (2025, 5 Ağustos), Çin-Rusya Rekabeti Bağlamında Kazakistan'ın Jeopolitik Konumu, (08.12.2025), <https://tudim.com.tr/05/08/2025/cin-rusya-rekabeti-baglaminda-kazakistanin-jeopolitik-konumu/>

Yavaş, A. (2012). *Enerji Güvenliği Bağlamında Kazakistan'ın Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti ile İlişkileri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Harp Akademileri Komutanlığı